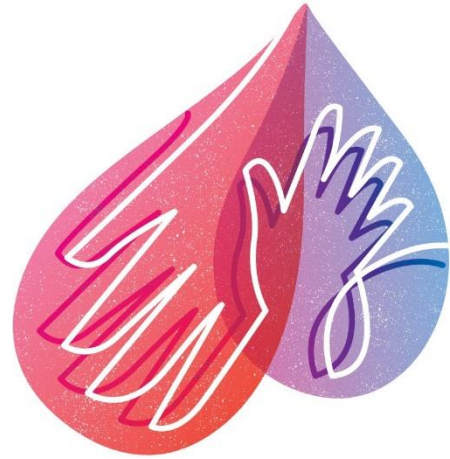

Ga mee! Samen getuigen van geloof, hoop en liefde

Het in de titel genoemde jaarthema 2023-2024 van de Protestantse Kerk in Nederland is ontleend aan de visienota van onze kerk: 'Van U is de toekomst: Ontvankelijk en waakzaam leven van genade'. Het is een poging van onze synode om meer richting (focus) te geven aan al het kerkelijk werk tussen 2020 en 2025. Het jaarthema 2023-2024 legt het accent op de oecumenische samenwerking. De vraag is wat dit jaarthema kan betekenen voor de presentie van de Protestantse Kerk Den Haag en de wijkgemeente Zuidwest.

Van U is de toekomst – trage kwesties

Het is alweer lang geleden dat ik de visienota voor het eerst las. Wellicht was het wel een versie die al voor 2020 rond ging. De opstellers zijn zich ten volle bewust van de maatschappelijke context waarbinnen we onderweg zijn: 'klagend gelukkig', 'onzeker', 'op zoek naar zin', 'overstressed' en 'gepolariseerd'. Maar ondanks deze en andere zorgen overheerst de dankbaarheid voor 'wat God ons geeft'. In deze houtskoolschets van de context lijkt het vooral te gaan om menselijke reacties op de achterliggende maar onbenoemde harde kwesties. Publieke diensten (onderwijs, zorg, huisvesting, veiligheid) laten steken vallen; de aarde zucht en kreunt onder de exploitatie door mensen (klimaat, biodiversiteit, stikstof); spanningen en conflicten rond schaarse hulpbronnen en botsende identiteiten, grote verschillen in kansen, inkomens en vermogens; miljoenen mensen op drift. Als onze kerk samen met anderen wil getuigen van geloof, hoop en liefde zal ze ook bereid moeten zijn deze 'trage' kwesties onder ogen te zien. Kenmerkend voor deze kwesties is dat ze niet in een handomdraai verdwijnen, dat ze eerder het karakter hebben van onmogelijke dilemma's dan van oplosbare problemen. Willen we het uithouden in deze situatie, dan kunnen we niet zonder geloof, hoop en liefde.

Samen getuigen – maar met wie?

Het jaarthema is afgeleid uit een van de hoofdstukken van de visienota: 'Als kinderen van één Vader'. Toen ik dit hoofdstuk voor het eerst las, was ik zijdelings betrokken bij het 'Overlegorgaan Joden, Christenen en Moslims' en 'In Vrijheid Verbonden'. Eerlijk gezegd had ik toen de hoop dat de visienota heel de mensheid zou beschouwen als kinderen van één Vader. Deze gedachte vormt ook een legitimatie van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De visienota kiest – tot mijn teleurstelling – voor een beperking tot christenen door de eeuwen heen. Het accent ligt op de samenwerking tussen de kerkgenootschappen, plaatselijk, landelijk en wereldwijd. Het samen getuigen sluit zo onbedoeld anderen uit. Tomáš Halík spreekt in zijn boek 'De namiddag van het christendom' over drie vormen van oecumene: (1) dialoog tussen christenen, (2) dialoog tussen religies en (3) het bevorderen van saamhorigheid tussen gelovigen en mensen die geen religieus geloof meer hebben. Ik deel deze visie. Ik voeg daaraan toe, dat die dialoog en samenwerking per definitie gericht zijn op het heil van de wereld.

Over dialoog en diapraxis

Vroeger maakte ik wel onderscheid tussen een 'hoge oecumene' en een 'lage oecumene'. De 'hoge oecumene' was het terrein van theologen en kerkleiders, met hun grote woorden, stellige waarden en sterke verhalen. De 'lage oecumene' stond met de voeten in de klei, de situatie onder ogen zien, doen wat in de gegeven omstandigheden nodig leek, samenwerken met mensen van goede wil. De visienota beweegt zich meer in die 'hoge oecumene'. De 'lage

oecumene' is zichtbaar in het netwerk DAK (inloophuizen), het werk van Stek, de Klimaatwakers, het wonderlijke kerkasiel (Bethelkapel), Christian Climate Action en vele anderen. Natuurlijk zijn de 'hoge' en de 'lage' oecumene verbonden. Maar het is wel zaak om beide te benoemen en – vooral – te blijven zoeken naar de interactie tussen beide. Zelf geef ik het primaat aan het geleefde geloof (de praktijk), in al zijn verscheidenheid, en de daarmee verbonden kleine verhalen en overdenkingen.

Gewoon doen!

De website van de Protestantse Kerk biedt allerlei suggesties voor activiteiten in het kader van het jaarthema. Binnen de genoemde beperkingen, zijn daar aantrekkelijke activiteiten bij, zoals de musical 'Ga mee!' van Kees Posthumus en Juul Beerda. Maar daarnaast is het ook goed om als gemeente te bekijken hoe wij zelf – samen met anderen – getuigen van geloof, hoop en liefde. Als Protestantse Kerk Den Haag werken we actief mee aan de Haagse Gemeenschap van Kerken (interkerkelijk) die onder andere de jaarlijkse Prinsjesdagviering (interreligieus/interlevensbeschouwelijk) verzorgt. Ik noemde al het werk van Stek, in onze wijkgemeente onder andere in Buurt-en-kerkhuis Shalom. Maar ook de tijdelijke opvang van asielzoekers (Bosbeskapel) en het werk vanuit onze diaconie zijn praktische voorbeelden van het getuigen van geloof, hoop en liefde en van samenwerken met mensen van goede wil.

Kleine gebaren en inspirerende verhalen

Maar hoe houden we het uit te midden van de genoemde 'trage' kwesties? Kunnen en willen we – juist nu – getuigen van geloof, hoop en liefde? Mijn overtuiging is dat geloof, hoop en liefde geen deel uitmaakt van de 'toolbox' van de kerk, geen instrument dat de kerk naar believen kan inzetten. We kunnen pas getuigen nadat we geloof, hoop en liefde ontvangen – ervaren – hebben. De menselijke reactie op die trage kwesties bestaat uit enerzijds het ontkennen van de kwestie en anderzijds het onder druk zetten van autoriteiten om de kwestie snel op te lossen. Daarnaast was en is het aanwijzen van 'schuldigen' een veelvoorkomende reactie: de grote ondernemingen, de banken, de wetenschap, de mainstreammedia, de migranten, het World Economic Forum, de Europese Unie, de elite... De complotten duikelen over elkaar. We hebben wat dit betreft net wat te veel 'rattenvangers van het onbehagen'. Maar dat onbehagen kan reëel zijn, soms zelfs herkenbaar.

Voor mij zijn de genoemde 'trage kwesties' uiterst reëel. Ontkennen is onverantwoord. We leven in een ecologische crisis. We hebben van doen met grote en onhoudbare verschillen in kansen, inkomen en vermogen. Mensen trekken weg uit hun land om elders een goed bestaan op te bouwen. Het is ook een illusie om te menen dat snelle oplossingen direct voorhanden zijn. Alleen met grof en extreem geweld kan Nederland – Europa – zich tijdelijk afsluiten van de rest van de wereld. Het uitoefenen van druk op autoriteiten en het benoemen van 'daders' kan soms functioneel zijn, maar kan ook makkelijk ontaarden. Geloof, hoop en liefde kunnen we alleen ontvangen in kleine gebaren van medemenselijkheid en zorg voor de aarde. De kunst is wel om die gebaren op te merken, door te vertellen, te verbinden met Bijbelse verhalen en – binnen de eigen mogelijkheden – deel te nemen aan deze gebaren.

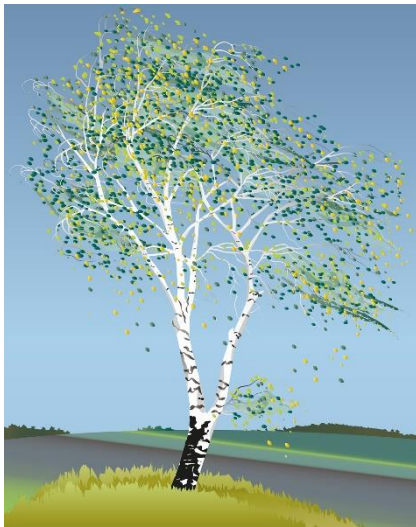
David Renkema

Voor meer informatie over het jaarthema, zie de website van de Protestantse Kerk (www.protestantsekerk.nl/thema/startzondag)

Een cultuuromslag!

Eens heb ik gerouwd om een perenboom. Deze boom was mijn toevluchtsoord. ‘Mensen zoeken ofwel een schuilplaats in een “hol” (dat kan zijn: onder de dekens), ofwel in een boom’, zo schrijft Anselm Grün. Veilig op een kruising van takken in mijn perenboom, kwam ik als kind weer tot rust, als er iets was voorgevallen. Maar helaas raakten in de tuin de takken van de perenboom verstrikt in de takken van de appelboom en de perenboom moest wijken! Ik heb ‘mijn’ perenboom stevig omarmd in een reddingspoging, maar het mocht niet baten: de kettingzaag ging erin.

De meesten van ons hebben herinneringen aan plekken in de natuur die dierbaar zijn of waren; of aan landschappen waar we ons prettig voel(d)en. Zo zijn er in Loosduinen veel mensen die het oude landschap van tuinderijen missen...

Verbondenheid

Een aantal jaar geleden las ik ‘Braiding Sweetgrass’ (in het Nederlands: ‘Een vlecht van heilig gras’). Het is een van de mooiste boeken die ik heb gelezen. De schrijfster, Robin Wall Kimmerer, woont in Canada, heeft inheemse wortels en is biologie gaan studeren. Op bijzonder poëtische wijze schrijft ze over haar leven en over de natuur. Daarbij vermengt ze op een prachtige manier haar culturele en wetenschappelijke bagage.

Zo beschrijft ze hoe ze haar studenten altijd een week meeneemt op excursie, waarbij ze met elkaar in het landschap leven zoals haar voorouders dat deden. De studenten maken samen een tipi om in te slapen en ze verzamelen hun eten in de natuur. En dan krijgen ze de opdracht om de wortels van een plant uit te graven. Deze plant heeft lange wortels en het is de kunst om voorzichtig

een zo lang mogelijk stuk wortel vrij te maken en uit te graven. ‘Dan is het afwachten’, schrijft ze. ‘Zou het weer gebeuren, zoals ieder jaar?’ En ja hoor: als de studenten een tijd lang aan het graven zijn, is er één die als eerste begint te neuriën. Onwillekeurig stijgt er zachte muziek op uit het bos, waar de studenten met hun handen in de aarde zitten te zwoegen.

Dit is voor mij een mooi beeld geworden van de verbondenheid van de mens met de aarde. Het maakt mensen gelukkig om op een goede manier verbonden te zijn met de aarde! U herkent het misschien wel van: wandelen in het groen, tuinieren, naar het strand gaan of kamperen; het geeft rust en vreugde om in de natuur te zijn.

Transitie van tijdperken

Herman Wijffels gaf onlangs een interview, te vinden op een interessante website: re-generation.cc. Hij zegt dat we de transitie meemaken van een industrieel-mechanisch naar een organisch tijdperk. ‘De kern van het industriële tijdperk was dat we om welvaart te maken voorraden van delfstoffen in de natuur opgroeven en die via allerlei bewerkingen tot producten maakten. Wat er aan reststoffen overbleef uit dat proces dumpten we terug in de natuur. We staan nu op het punt waarop we moeten zeggen: dit tijdperk, deze industriële manier van leven, heeft ons veel gebracht, maar we kunnen zo niet verder.’ We bevinden ons in een overgangsfase naar een organische manier van leven die beter past bij de heelheid van het leven. Wijffels beschrijft hoe dat eruit kan zien voor de landbouw en merkt op dat er ook een mentaal-culturele stap nodig is: ‘We moeten ons weer voegen in de impliciete orde van de planeet en onze hoogmoed laten varen. Niet langer denken dat we erbuiten staan (...)’ Op de genoemde website worden verschillende initiatieven uitgelicht: een regeneratieve school, een voedselbos, de boerderij als apotheek, etc. Er is een omslag gaande!

Rol voor het christendom?

Begon de uitbuiting van de aarde bij de Verlichting, of is het christendom daar mede schuldig aan? Deze vraag wordt soms gesteld, maar is niet zo gemakkelijk te beantwoorden. In sommige stromingen van het christendom wordt de natuur slechts als een decor gezien voor de geschiedenis van God met mensen. Maar er zijn ook christenen die benadrukken dat de wilde dieren waren ingesloten in het verbond dat God sloot met Noach. Bovendien zijn er christelijke tradities die bewust veganistisch leven en geen dierlijke producten gebruiken.

Ook vandaag de dag zijn er verschillende stromingen (en belangen). In Brazilië en Amerika bijvoorbeeld, zeggen evangelische en orthodoxe stromingen familiewaarden centraal te stellen, maar laten ze zich weinig gelegen liggen aan de natuur. Daarnaast zijn er de Franciscanen, die ervan uitgaan dat we deel zijn van één groot web van leven, waarin de Levende zich uitdrukt.

Aan ons de keuze: wat voor christenen willen we zijn? Is het misschien tijd voor een nieuwe armoedebeweging om te delen en een stap terug te doen? Persoonlijk ben ik een fan van Franciscus van Assisi. In het boekje 'Aarde mijn aarde: Teksten om van de aarde te gaan houden' heb ik mijn huidige favoriete gedicht gevonden:

*De aarde zit boordevol hemel
en elke struik, hoe gewoon ook,
staat in lichterslaai van God.
Maar enkel hij die het ziet
doet zijn schoenen uit.
De rest zit er omheen
en plukt bramen.*
Elizabeth Barrett Browning

Ten slotte kan ik u het boek van Lisa Steltenpool aanraden. Het boek 'Vegan Vibes' heeft mij geholpen meer veganistisch te gaan leven. Dat bevalt mij uitstekend en ik kan het u van harte aanbevelen!

ds. Wietske Verkuyf

Verduurzamen van je huis, waar begin je?

Kent u dat, een brief in de bus gericht aan ‘de bewoners van ...’ met in de envelop een voorstel om samen met buurtbewoners zonnepanelen aan te schaffen en nog gebruik te maken van de laatste subsidies, of iets in die strekking? Verduurzamingsvragen, die Tamara en ik ook te beantwoorden hadden voor ons nieuwe huis. Althans nieuw? Bouwjaar 1901. Er zijn veel grote maar ook kleine aanpassingen te doen om je huis te verduurzamen.

Het belangrijkste aspect is het eigen verbruik. Vanwege de landelijke salderingsregeling – later meer hierover – mag je aan het einde van het jaar de opbrengst van het verbruik aftrekken. Kregen wij voor opgewekte stroom ongeveer € 0,25 per kilowattuur (kWh) – contract van voor de inval in Oekraïne – tot het punt dat we ons eigen verbruik overschreden, daarna kregen we slechts € 0,09 per kWh. Voor wat je extra opwekt, krijg je dus aanzienlijk minder waardoor de terugverdientijd van de zonnepanelen oploopt. Wij verbruiken ‘slechts’ 2500 kWh, wat ongeveer overeenkomt met zes panelen. Die kosten ongeveer € 4000,00 in totaal. De ligging van ons huis is gunstig (zuidoost), maar door hoge bomen is er veel schaduw. Daarnaast was de vraag of ons dak het gewicht kan houden. De salderingsregeling in de huidige vorm is een ideale manier om de zonnepanelen aantrekkelijk te maken. Maar zoals vaker komt aan al het goede een einde en ligt er een voorstel om de salderingsregeling geleidelijk af te bouwen tot 2031 waarna hij eindigt.

Wat als de salderingsregeling er niet meer is? In dat geval is het raadzaam zoveel mogelijk tijdens de zonuren energie te verbruiken, bijvoorbeeld voor wassen, auto opladen, stofzuigen. Piekverbruik zoals elektrisch koken, de oven, ’s avonds wassen zijn dan zonde van het geld, want daar moet – ook tijdens een zonnige dag – het volle pond voor betaald worden. We zijn overdag niet veel thuis, dus dat werd lastig. Zonnepanelen vielen dan toch af helaas.

Dan was isoleren misschien een betere optie. De kosten van een kubieke meter gas is momenteel ongeveer € 1,20 en de opbrengst van elke bespaarde kuub gas steek je direct in je zak! Naast een direct effect op de energiekosten was er voor isoleren ook nog subsidie beschikbaar. Dat klinkt aantrekkelijk, maar er zitten wel een aantal voorwaarden aan. De oppervlakte, dikte en isolatiewaarden van het glas en isolatie moeten aan minimale eisen voldoen. Daarnaast was de subsidie een beetje beperkt. De subsidie geldt bijvoorbeeld alleen voor het gebruikte glas of het gebruikte isolatiemateriaal, terwijl het gros van de kosten in de afwerking van een wand of de kozijnen van een raam gaat zitten. Kortom, de subsidie was mooi meegenomen maar daar hoefden we de keuzes niet vanaf te laten hangen.

De kortste klap was het isoleren van het dak van het zoldertje, waar geen luxe afwerking nodig is. Tussenvloeren in een huis met houten vloeren zijn niet goed geïsoleerd waardoor er altijd veel warmte via de vloeren naar zolder stroomt, ook al verwarmen we de zolder niet. De platte daken van de uitbouw waren nog leeg van binnen, dus daar kon ik zelf 16 cm glaswol tussen plaatsen, met gipsplaten ervoor. Het was een paar dagen werk maar een enorm verschil in comfort.

Huizen met enkel glas zijn steeds schaarser, maar HR++ heeft ondertussen alweer een twee keer betere isolatiewaarde dan ‘normaal’ dubbelglas. Dat is net zo’n verschil als tussen dubbelglas en enkelglas. Daarnaast kan glas ook in een geluidsisolerende vorm geleverd worden en bij ons huis aan een drukke weg was de keuze snel gemaakt!

Uiteindelijk heeft ons huis nu een energielabel C zonder dat we al te veel hebben moeten verbouwen.

Bart Groenenboom